

Redacción:
SEGREDARIA GALEGA
Av. 14 de Abril, 442
BARCELONA

NOVA GALIZA

Folla literaria dos antifascistas galegos

PARA OS DA AMÉRICA

O que non se mete en nada

Derrotar ao feixismo é unha cuestión de vida ou morte... Así o vemos nós. Así é visto desde fora. Non samente desde fora d'Hespaña, senon desde fora da traxedia. Os que non están comprometidos n'ela tamén pensan que é para nós unha cuestión de vida ou morte, pero pénsano como os miróns do xogo, como si se tratase d'unha aposta na que se xoga o todo polo todo, e na que eles non perderían nada porque nada aventuran.

— ¿Quere vosté xogar un inchavo?

— ¿E canto se pode ganar?

— Mil pesos.

— D'aquela, velahí vai o ichavo.

E como o que aquí se xoga é moi serio, eses homes tan serios e tan peritos no cálculo de probabilidades non queren siquera aventurar unha opinión, aínda que se topan a moitas millas da tempestade.

— Olle vosté... Eu non me podo meter en lós...

— Fíxese ben, que non é un llo.

— Teño un emprego, teño un pequeno negocio, unhas amizades... Non podo aventuralo todo n'esa disputa, que non me vai nin me ven.

O home di que non lle vai nin lle ven, pero non deixa de mirar as cotizacións da bolsa, por si pode apostar con ventaxa. Olla a cousa co mesmo espírito que unha carreira de cabalós. E sabe, noustante — aínda que non sabe maxinalo —, que no mesmo intre a morte nubla os ollos de moitos héroes e tamén de moitos seres inermes... Non sabe maximalo, e non o saberá mentras un surtidor de sangue quente non lle asolague os ollos.

— Eu comprendo — di —, pero morren das dúas bandas, é un desastre.

Os compasivos, que non ven máis que un desastre, e os calculistas, que non ven máis que unha aposta — na que é cuestión de vida ou morte «para nós» —, veñen a sel-a mesma xente. Están fora — ou pónense fora — da responsabilidade humana, son medio homes, pero botan por veces discursos no «centro» e chegan a poñer cara de homes importantes.

A eles non nos diriximos. Termarían entre nós de chegaren tamén a «homes importantes» sen esquecer o seu

cálculo — e xente así non nos convén.

Dirixímonos agora aos homes íntegros — aínda que non sexan importantes; e aquí, n'este pequeno discurso, aos irmáns emigrados, para que sepan distinguir ben un home d'un medio home — ben ou mal vestido —, que pode ser presidente, vicepresidente, xefe ou subxefe, o mesmo que pode ser un limpabotas.

Agora digamos que para os homes, para os que teñen algún sentido da responsabilidade humana, a nosa sorte, aínda que estén lonxe de nós, é para eles tamén unha cuestión de vida ou morte. Aínda que o feixismo non chegara a asesiñalos, mataríanos como homes; e xa saberían d'aquela moitos «prudentes» apostaren con se-

guranza, coidándose seguros, e aplastar, en corpo e alma, a dignidade que visen arredor de si.

O que na nosa terra coidaba que todo o que se estaba tramando n'a Hespaña non era cousa que lle incumbise, sabe agora que si, que lle incumbía e que rondaba o seu corazón; por ísta soia cousa: porque non era medio home.

O que na América — non sendo un porco ou un carneiro — pensa, noustante, que aínda non lle chegou o turno de se erguer contra un mal que está lonxe, lembre que o mal que xa ten preto medraría de súbito si aquí — tan lonxe... — fose posible o trunfo da barbarie feixista.

A partir desta data NOVA GALIZA ponse á venda ao prezo do 0'25 ptas. exemplar. ¡Axudade ao antifeixismo galego!

O PROGRESO...

¡As estradas galegas!

Para facilitarl-o trafego militar — case o único que se vé pol-as carreteras galegas — os feixistas obrigan a traballar no seu arreglo a mulleres e homes vellos. (Os mozos, deica unha idade bastante madura, son levados aos frentes). O traballo é gratis. E a mesma obriga de traballo gratis — aos que non se poden redimir con cartos — imponse para outras obras. Todo isto era xa sabido. Agora podemos dar algúns datos máis, por testimonios de xente evadida do Ferrol e da Coruña:

As xornadas de traballo gratis son de dez e doce horas. (¿De canto serán as de traballo retribuído?)

A xente que ten que ir a ese traballo sabendo as condicións esgotadoras e homillantes en

que se fai, é a máis probe. E n'estes tempos en que a probeza xeneralizouse en Galiza, probe quer dicir xa non ter que comer. Case todos eses traballadores, de non certificaren unha probeza absoluta, ao rematal-a xornada volven aos seus fogares a comer da súa miseria, a enganál-a fame.

Aos que teñen unha auso luta probeza demostrada, danelles un rancho que nin coa fame máis dura apetece, pero hai que comelo se non se quere morrer, porque desde a hora en que o dan — as seis da tarde — até o día seguinte á mesma hora (traballando dez ou doce) non se come outra cousa...

Así veuse mulleres e homes anémicos, cos ósos á vista, a cara de cera, os ollos pasmados e unha espantosa derrota moral en todo o ritmo desfeito do seu corpo, a traballar nas estradas, por onde hai moito tempo que non se vé o trafego da paz.

¡As estradas galegas! ¡Escravidude e crime! ¿Quén podería esquecer os centos e centos de mortos que apareceron n'elas? «A lei da cuneta», din os civís e os falanxistas, sabendo que xa se entende o que queren dicir, sen dicir máis...

E algúns dos que fan eses traballos forzados n'unha estrada, saben que foi «n'aquela volta» onde se topou o cadáver d'un achegado ou d'un amigo, ou d'un home de ben que coñecía de sempre...

Lección de feixismo

Unha aldea galega, Miño, na carretera de Betanzos a Xuvia. Poucos veciños quedan. Dos mozos, ningún.

Hai unha paz triste, como de mal agoiro. Gran silencio en pleo día, mais non aquel silencio misterioso das aldeas galegas nos bós tempos... O silencio d'agora é distinto. A luz sinte vergonza...

De súbito, por unha venela, faguendo bulla que non se sabe si é carnavalesca ou infernal, asoman falanxistas e civís. Levan a resto un monillo de sangue e de alaridos, unha muller medio en coiro, á que van dando arrempuxóns e culatazos; tirando d'ela, pol-os ca-

ESTAMPAS DA TRAIÇÃO

por Seoane



Impuxeron o Cristo na escola

Impuxeron o Cristo na escola.

belos, pol-os brazos, cando cae no chan.

Xa está no medio da praza. Acuden algúns veciños... E poden ver e ouvir o que xa non esquecerán. Oen inxurias, aldraxes viles e desvergoñentos. Ven como se lle cuspe a unha muller na cara. Ven o gusto feroz conque uns dexenerados se achegan a ela para fenderlle a carne con navallas. E ven por fin a un asesino perfecto, un civil chamado Casanova, que pon remate a todo aquilo, descargando todas as balas da pistola na cabeza da desventurada.

¿Quén era esa muller?

A maestra da aldea. Todos os veciños sabían ben o seu nome: María Vázquez, d'ideas xenerosas...

Alí quedou na praza, «para escarmento», nunha poza de sangue e lodo, durante seis días.

Todos os nenos e nenas que iban á escola viron á maestra desfigurada n'aquela charca de sangue. Seis días durou a lección de feixismo...

Eureka d'orangután

Hai estes grados: a represalia, a venganza, o desfogo criminal (pero aínda pasional), o crime (sen atenuantes) e, derradeiramente, algo en que se misturan a criminalidade histórica e o ridículo. D'ista especie son moitos dos exemplos da criminalidade feixista.

Algún día catalogáranse os feitos e verase a grea dexenerada, vesánica, con todas as formas do cretinismo moral, que se desatou na nosa terra ao amparo do impunismo. ¿De qué semente serán?

Entre as formas de venganza ou de refinamento, hainas propias das bruxas.

Dar de paus a unha muller, parece que abonda... Faguelo mesmo con moitas mulleres e darlles aceite de ricino con aserrín, ademais de cruel é estúpido, e fai lembrar aos orangutáns das películas sinistras. Raparlles a cabeza... ¿Para qué ese novo aldraxe? Pero aquí ven o refinamento de bruxa. Unha de esas mozas — telefonista — ten un irmán barbeiro. ¿Hai que raparlle a cabeza? (Eiquí resplandece a cara d'un falanxista. ¡Eureka!) ¿Que lle rape o cabelo o mesmo irmán! E así se fixo. (Axuntamento de Miño. Chamábase a moza Rosalina González Santaren.)



OS TÓPICOS POR DENTRO

INDIVIDUALISMO GALEGO

Por Rafael Dieste

Era xa un tópico, e un argumento de sempre para saír ao paso de calquer anxeio de reforma social en Galiza, aquilo do individualismo galego opóndose a certas inórmias que requirisen espírito de comunidade.

Ninguén sabía ben de qué se trataba. Aquel escepticismo ía envolto ás veces por un sorriso de gran psicólogo, e outras mergullado en vaga luz, que parecía manar dos ollos d'aquel que estaba no segredo.

Entre eses dous fitos, un de maliza, outro de éxtasis, o espírito ficaba como suspenso e sen forzas para xuzgar, pois non se sabía ben si aquilo, o famoso individualismo, era un xeito de picarese ou de santidad, ou si sería talvez as dúas cousas mesturadas.

Decíase tamén, por outra banda, que nós os galegos, tiñamos unha infanda elasticidade para acomodar o noso ser, ou a nosa aparencia, aos máis distintos climas e aos compromisos máis opostos. E a individualidade d'un galego ficaba así a pique de ser enxergada como unidade puramente biolóxica que se defende acomodándose.

Mais d'aquela, ¿por qué falar de individualismo e adaptación como d'insinias distintivas do noso carácter, cando son cousas que ao seu xeito ostentan (e por veces disimulan) todas as unidades vivas? Ningún ser vivente é suicida por natureza. Mais aínda, un suicida é moitas veces un individualista que se pasa da raia no individualismo e xa non topa en si mesmo aquel outro resorte natural da vida: o anxeio de convivir.

¿Sería que un galego, en troques de vivir, acolle mellor que os homes d'outros povos calquera xeito de convivencia? Entón faltaríalle o que distingue a un ser vivente determinado como espírito, é dicir, a unha persoa: faltaríalle dignidade, ou sería menos persoa que outros homes. ¿Querían dicir de nós semellante aldraxe os que nos caracterizaban d'aquel xeito? ¿Non habería en todo iso unha perigrosa ambigüidade que convén espaxar?

Os que así falaban eran galegos e, sen dúbida, querían dicir algo bó (non sendo os que dicían esas cousas para defender, fose como fose, o seu entoñado conservatismo).

¿Non se fala tamén do individualismo hespañol en xeneral, do inglés, do francés, etcétera? E, en canto ao ruso, ben sonado era. Resoltou co-iso

o mesmo que con outros rasgos que se coidaban propios do labrador galego e que, en realidade, eran de todos os povos campesiños que vivían en réxime semellante. E, en fin, nin siquera se pode dicir con rigor que fosen os labradores de pequenos eidos os que monopolizasen o receio, a solemnia, o «individualismo». ¿Non había todo iso na cidade, e en formas aínda máis tortuosas e enriçadas?

Postos a pensar por este camiño o asunto esvaece, ou faise tan universal que xa non parece ter un singular interese para os galegos. E, noutante é cousa nosa, ou ten para nós un xeito d'interese moi específico...

Un tópico é moitas veces unha verdade botada a perder polo mal uso... Veñamos á realidade: ¿Cómo vivía un labrador galego? (Dicimos «vivía» por descartar agora deste comentario o tráxico presente).

Iste era o cadro. Tiña, cando a tiña, unha pequena leira; e cando tomaba unha en arrendamento afeizábase a ela como si fose súa. A unha pequena empresa isolada, e, para o seu sentir, desvencellada do conxunto, ficaba referida a súa persoalidade. Aquela pequena terra enchía o seu pensamento ano tras ano. Era o pan dos fillos, pero tamén, ao fin, o centro de gravitación do seu espírito.

Outro xeito de sociabilidade — non sendo a desinteresada dos vellos amigos e das festas — era para él algo desconhecido, unha ameaza de compromisos inagardados que se lle podían botar enriba sen honor nin proveito.

Si él vía que dous persoaxes estaban a se debateren polo mando, estremecía un pouco, temendo que o viñesen a ensarillar na contenda, pois aquilo que se debatía estaba fora do seu mundo, pertencía a ese mundo de onde veñen as contribucións e onde medran os caciques. ¿Outro cacique máis? Sagrificarse por un en contra do outro? Non val a pena... (Por veces poñíase baixo o amparo d'un cacique para se defender da lei, buscando na servidume a independencia que non topaba na ensarillada, elástica e ambigua legalidade.)

Mais non sempre era así, e ben sabido é que cando prende nun labrador noso a confianza na xustiza, arde o seu entusiasmo c'unha chama tan limpa, e medra de tal xeito, que o mesmo que plantou o lume tócase moitas veces superado. E téñense dado casos, aínda

non esquecidos, de ver ao pirrotécnico fuxindo da queima, ou indo a vender aquela forza ao mundo de onde veñen as contribucións e onde medran os caciques.

E entón o labrador, entristecido, volve a recoller o seu espírito, como nun mosteiro, n'aquela pequena empresa que o ten a escismar todo o ano, pero que ten lei. Non sempre chove cando fai falla, mais aquilo non minte. Cando chove, chove. E a terra dí sen dobrez «son flaca ou farturenta».

Sí, xa sei eso dos pleitos. Pero, ¿onde non os hai? Sigamos faguedo o surco fondo e deixémonos d'hestorias.

Fora da relación coa terra e co misterio que une o proceso da maturidade ao movemento do ceo; fora do compromiso, tan serio, coa parenta e cos fillos, quedáballe ao labrador, como outra cousa sería, a relación consigo mesmo, a súa soledade. ¿Cántas cousas, alí, que non teñen nome! A alma é fonda e vagorosa. Está como agardando verbas e anxeios definidos. E ás veces vaise solerminamente, case que sen ser vista, como o sol cando pasa alá por enriba do nublado.

¿De qué ven despois certo xeito d'adaptación? O s'adaptar é cousa boa, pero por veces parecería un seño de que un home non ten figura persoal, de que lle falta espírito ou de que lle sobra maliza. ¿Non é así n'este caso! O que tal pensa non se asomou endamáis ao espírito inxel d'un labrego ou d'un emigrado.

Fora das condicións comúns de loita pol-a vida, nas que moitos galegos teñen que compensar con flexibilidade certas desvantaxes (e iso é propio tamén de continxentes que proceden d'outros povos mal atendidos), veleiquí o que sucede ao noso personaxe: o mundo en que entra non entra n'él; é un mundo «d'afora», e tanto máis d'afora canto máis valdeiro. Sobre todo aquilo non ten xuízo persoal — porque a fonte de onde podería xurdir ese xuízo non foi aberta ou mana por outras veas. O que él sabe, o que él sinte, o que viveu no intre de máis plasticidade íntima, non ten que ver con todo aquilo; nin se lle deron medios para que vexa de qué xeito aquilo é humano e incumbelle... Así fica, no fondo, isolado, e a semellante isolamento chámasele despois individualismo. (Isolado estaba tamén cando labraba a súa terra, porque a lei era «de fora», valdeira, e non unía, senón que separaba. E o divorciado por

forza, ten que ser ou parecer máis individualista que os demais, e ten que rexeitar e estar disposto a simulacros para se defender do simulacro.)

Mais o noso persoaxe é seducido ás veces por todo aquilo que non ten que ver co seu orixe; e como, aquel mundo d'afora non lle entra, él sai de si mesmo e quédase valdeiro. Vírase un ché, un monífate, que non debía dar motivo de moufa, senón de enterneamiento. ¿Pero hai que se moufar ben d'él, até voltalo de novo ao seu adentro, ao seu orixe!

Vede o que pasa entón: alí síntese desconsolado, porque hai mil anxeios que non teñen forma. A orixinalidade fica inefectiva. A natural ambición de ter formas, aparencia, de ser — no mellor sentido da verba — persoa visible, ou sexa «persoaxe», non topa camiños de desenrolo; e así, ou fica en vaguedade, ou torna ao disfraz... Por veces vai dar ao enxebrismo, mais indo por ese camiño non se adianta nada.

Quen comprenda ben ao ché, estará preto de topar a encrucillada moral de onde xurde o feito ambiguo do «individualismo galego», e veraio en dúas formas: como defensa da persoa que non quer ou non consegue entrar nun mundo valdeiro ou sospeitoso, ou como fracaso en superficialidade cando, querendo entrar, fica desvencellada do orixe ou arremadando os orixes dun xeito vistoso, pero descompasado e, no fondo, fúnebre.

Dar motivo e vieiros á fonda persoa dun galego nacido no agro ou na veirama, para que se manifeste e non quede amortecida ou forzosamente isolada? velahí o noso problema. Por ise lado hai que ver tamén a cuestión do orden económico.

Así, non veñades co-iso do individualismo cando queiramos fundar espírito de comunidade. ¿Qué exemplo máis belido e mellor blasonado d'ese espírito que unha vella lancha tripulada por mariñeiros das nosas costas?

Mais non vaiades tampouco a faguer comités de homes valdeiros, con casca de doutrina... ¿Persoas, queremos!

Ista cuestión é tan viva en Galiza, que nos dá aos galegos certa esperencia e tino para vela tamén plantexada no mundo. ¿Si a resolvémosos alá!

Pensar oxe en Galiza é sentirse moi nidiamente hostil a isa barbarie impersoal, aínda que fulanista, que ameaza ao mundo co nome de feixismo.

Desde a torre de Hércules

A NOVA EMIGRACION...

Fai centos de anos que Galiza sostén unha loita corpo a corpo co mar, sen ser vencida como o foi a Atlántida. Nunha das suas avanzadillas ten de centinela, sempre ergueita, a torre d'Hércules, cos seus longos ollos cheos de luz pra ollar cando o Cantábrico e o Atlántico aliados preparan unha nova ofensiva contra dela.

No dezanove de xulio o povo xa estaba esperto cando a sirea de guerra lanzou o son trágico e longo dos seus gritos, e noustante o faro chamou a Galiza dándolle toda a noite cen coiteladas de luz.

El foi o úneco que viu a estampa trágica das ruas encheitas de homes con paus e pedras nas mans crispadas, e como as lanchiñas de pesca se apretaban con medo unhas contra outras. Veu tamén ás mulleres fementas de sempre, como abandonaron as casas, fracas pol-a fame, pra ollar máis de preto e sen vágoas as feridas da sua propia carne: Todo isto viu o faro e foi pechando os ollos pra non ver mais n'aquelas noites negras por enriba, verdes por enbaixo, roxas polo medio.

Galiza loitou máis e mellor que ningún! Os homes esperaban uns detrás dos outros a que os feriran, e coller as armas dos mortos pra seguir loitando. Vellos e mozos loitaron con armas e sen elas.

O faro cegou pero sentíu aos

seus pes as descargas que o feixismo fixo nos amañeceres cómplices, pra afogar os gritos da xustiza. A Ponta Herminia cheira a roupa furada e chorrea sangue quente dos héroes galegos que morreron ollando ao mar que non os venceu (e os asesinos tampouco). Na costa do Sal as balas non tiveron descanso e alí fica Galiza morta nun feixe.

¿Quén dixo que Galiza era do feixismo?

¿Non saben eiquí que antes de evadirmos de noso chan, deixamos no cume de cada monte un campesiño forte, vestido con farrapos ollando ao lexos, que xurou non segar máis herba e sigue añaño a fouce?

¡Ou fouce bendita!
Xa sei o que queres,
que faga xustiza.

Sen unha soia queixa, Galiza foi o úneco povo que recibiu as feridas sen que ningún llas curase, e ningún mártir galego tivo quen lle pechara os ollos.

Pero eiquí estamos nós, os que viñemos pol-os frentes de Madrid, de Toledo, de Guadalupe, de Aragón e pol-os montes de Asturias coas armas que os alemáns nos deran, e os que pol-o mar veñen deixando un ronsel tras de sí, fuxideiro na luz, definitivo na lembranza.

SERAFIN FERRO

Epistolario da traxedia

OS SUPERVIVENTES

Meu querido amigo e irman: Son un supervivente máis. Coidei en todo este longo ano que esta ocasión de agora non ía chegar nunca. Agardei pacientemente o meu sagrifizo e non cregou, non sei si por fortuna ou por desgracia. As veces matino si tamén eu non estarei xa morto. Caíron tantos que o estraño é que un aínda esté vivo.

Sobor da nosa probe terra catu, unha vez máis, a fada duns destinos trágicos. Celebrábase antes da rebelión feixista os aniversarios de Pardo de Cela e dos mártires de Carral e cantos haberá que conmemorar o día do trunfo? ¿Cantos descoñecidos irmáns das organizacións do campo que unha mañancinha foron atopados nas beiras d'unha estrada?

Endexamáis poderemos esquecer os nosos mortos. Ninguén nos consolará da sua morte. As ideas non pereceron pero as persoas sí, y eu teño que sentilas como as sinten todos os que ficamos fideles nun ambiente de terror imparelo, a cotío azuzado por furias e alimentado por mentiras macabras.

Non había un amigo en quen confiar; quen deica a víspera da rebelión era un irmán, foi despois un asesino. Houbo crímenes

horrendos, a caza do home cos mastines feita por cazadores que acharon gusto en transformalas persoas en coellos. O asañamento dos cadáveres, mutilados e machacados e, pior que todo, a aparencia d'unha legalidade ilegal que torceu o código militar sofisticadamente aducido por quen vestía toga e cursara estudos n'unha facultade de Dereito. A esta farsa prestáronse moitos, obrando ao dictado d'un tribunal secreto de ambos sexos que condenaba anticipadamente a toda proba. ¿Qué lles importa a eses canallas saltar por riba do que sexa? Falando do seu honor e da caballería e do home xente como o capitán de navío Bentarache, hoxe comandante do «Canarias», a quen lle poiden escoitar no Goberno Civil horas antes de sublevarse: «Como marino y como caballero, mi palabra de honor de que estoy incondicionalmente al servicio del Gobierno legítimo de la República.» E unhas horas despois mandaba un avión pra ametrallar a xente.

Son tantas e tantas as cousas que se poderían contar, que non se acabaría máis.

E despois hai os traidores en todos os partidos do Frente Popular, por fortuna poucos. ¿Pra que

citar nomes? Xa se saberán ao seu tempo. Xa se saberán quen chamándose irmáns xustificaban por «razones de estado» o asesinato en masa dos seus antigos amigos. Cando o trunfo, virán acollerse á protección do vencedor. Pero nós, os vencidos de primeira hora, os enganados na nosa boa fé, os martirizados día a día, non consentiremos que a República otorgue perdons; e conta que por cada oco deixado nas nosas fileiras acudiron os tibios, os indiferentes e ate os contrarios desengañados, e que os superviventes iremos onde faga falla, aos meirandes radicalismos. Todo antes que o trunfo dos asesinos de Falange. Non falo eu soio, falo una masa enorme de opinión, cada día maior e máis optimista, porque olla o desalento no enemigo, porque o ve esgotado e vacilante, porque coñece feitos como o dos mariñeiros incorporados (dez quintas) que saudan en plena rua co

puño ergueito, que apenas disimula un pano collido na man e que chegados a un tunel berraron vivas a Azaña e a República, que aos gritos feixistas de jarriba España!, contestaron co ambiguo de ¡Viva a Marina leal!, que se indisciplinan e berran: ¡A Ferrrol, sí; a Zaragoza, non!, ou: ¡Por tierra, no!, ¡por mar, sí!, porque alá os mandaron a todos a Zaragoza en wagons de ganado.

No que poida axudar, axudarei trocando de nomes si preciso fora, pra evitar as acostumbradas represalias nas familias.

Xa escribirei máis cousas de alá. Noticias non fallan, aínda que moitas xa as coñeces ahí, pero agora non lembro máis e conforme vaia funcionando o meu cerebro anquilosado pol-a presión feixista irán saíndo á superficie. Unha forte aperta de...

EXEMPLOS E REFRANS

I. A xesta e outras cousas.

A dona da casa quizáis non atinaría posta a xuzgar de política ou a intervir n'ela. Talvez nin siquiera poidese aconsellar ao seu home, si o seu home fose político, porque na muller pesa moito o receio e, por veces, o resentimento cando aconsella. Está buscando as voltas d'unha pequena venganza, e coida que o seu home é «demasiado bô», como ela dí por non dicir parvo. Raro que n'esa custión de xuzgar aos que están a redor d'él, non se coide ela máis lista. Por todo iso tense que trocar moito a crianza das mulleres si han de intervir con bô xeito na política, sexa directamente ou por influxo. E, pol-o mesmo, tampouco é de fiar aínda como conselleira. Este preámbulo ven para poñer no xusto límite o que sigue: que o home pode adeprender moito da muller en custión de política..., pero falando d'utra cousa. Ou samente observándoa.

Agora ímonos fixar en cou-

sas moi simples. Por exemplo, a dona de casa, cando dí «orden», quer dicir: «que cada cousa esté no seu sitio; que a casa esté ben barrida; que non se xunten cousas inútiles, trastos vellos que atrancan e non sirven para nada; que non haxa deudas cando non é mester, si se ten conta do que hai; que a limpeza se faga tan ben e a tan boa hora que pareza que non se fai e todo esté limpo; que non haxa un can si non hai para mantelo, que non se tome como favor o que veñen vender (e remíralo)», etc. Aínda se poden engadir outras máximas: «barrer sen erguer polvo, que a xesta non esté máis lixada que o chan», etc. «Non tel-os coitelos sen afiar, pero non afilos tanto que se curte un os dedos», etc.

¿Qué se pode sacar, para unha cousa tan seria como a política, destas pequenas máximas? Un político — para ben ou para mal — sábeo sen máis espricacións.

II. A dentada d'un can.

A dentada d'un can é samente a dentada d'un can. Quere dicir que non hai dentada de can sin can.

Tampoco hai morte de raio sen raio, nen raio sen tormenta. Pero a tormenta non é un can.

Isto parez unha adiviñanza. Talvez o é. Mais non é tan en sarillada como coidades.

D'un can pódese fuxir. D'un raio non. A un can pódese escorrentar cun pau — ou, máis seguro, irse a vivir onde non haxa cans. Unha tormenta non fuxe d'un pau, e coído que poucos sitios haberá onde non haxa tormentas. O can está formado e vese vir. A tormenta fórmase — e enriba de nós. Non abunda un pau. Fai falla un pararraios.

Velahí a cousa: fai falla un pararraios.

Contra certas cousas non abunda un pau. Fai falla un pararraios.

Outra cousa: unha tormenta fórmase. Unha enfermidade tamén. Mais unha enfermidade cúrase, ou pódese curar si se atende a tempo e a ciencia médica ten xa collido o xeito de curala. Unha tormenta non se cura.

Mais aínda. Unha enfermidade fórmase, pero en sabendo cómo se forma hai certas regras — boas en moitos casos — para evitalo. Para evitar que se forme unha tormenta non hai regras.

Así, hai que distinguir ben estas cousas: a dentada d'un can, un raio, unha enfermedade.

dé. E para non faguer máis enliado o asunto, non falemos agora da vellice e da morte. Abonde dicir que un morto non se resucita, non sendo por milagre (é dicir, non hai regra). E en canto á vellice, pódese demorar un pouco o seu avance, pero sempre vai avante.

¿Canto teríamos adiantado distinguindo ben esas cousas! Pero por veces confúndense, e chámase dentada a un raio, raio á morte, enfermidade á vellice, vellice á unha dentada — ou ás marcas que deixa.

¿Que non? Imos a ver. A revolta..., ¿cómo lle chamaremos?... A revolta feudal-feixista, ¿é unha dentada, un raio ou qué?

Si é unha dentada, abonda matar ou escorrentar aos lobicáns. Iso estase faguendo. Por iso hai unha guerra. Pero, ¿non é máis que unha furia mordedora de cans doentes? Si é un raio fará falla un pararraios. E d'iso preocupanse os ingleses. Pero, ¿non é máis que un raio? Si é unha enfermidade, haberá algunha regra para evitala. Aínda máis: haberá que ter coidado para que non se forme no intre e no lugar máis insospeitados. E si é algo que morre — ou que estoura de vello — hai que coidar que morra só, confinar ben a sua morte, que non faga morrer a tantos mozos.

O feixismo está a morrer, pero é unha peste. Insinuase onde menos se pensa.

Pal-o d'agora pensemos n'esto: hai que escoller homes e consolidar forzas que pol-o seu espírito e pol-a sua natureza non poidan deixar que se «forme» o feixismo. Se non se fai así, pódese formar aínda despois de estar os lobicáns escorrentados ou mortos... Porque o feixismo non é samente unha dentada.

Tampouco é samente un raio. E así, tende coidado cos pararraios. Que non se salan do tellado. Poden tel-o «virus».

Estas adiviñanzas, ao alcance dos nenos, non hai quen as embrulle. Sirven para moitos países e pódense referir tamén a outras custións que non levan o nome de feixismo. ¿Exemplos? Os que queirades. A regra é inxel e ten moitos usos. E boa d'adeprender. Abonda lembrarse d'un can, d'unha treboada, d'unha maladía, d'un vello e da morte.

Sirve tamén para se divertir ao pé do lume.

ANTÓN LOBEIRA

LEALTADE GALEGA

Non se esquezan isto:

MOITOS MILES DE GALEGOS
LOITAN NO FRENTA DA
LEALTADE.

E UN GRAN CONTIXENTE
DE LOITADORES VEN A
COTIÓ DA NOSA TERRA
DESAFIANDO A VIXILANCIA
FEIXISTA.

INTERVIU

OS OUTROS

— Si vostede é antifeixista saberá porque o é.

— Non fai falla dicilo. Porque son uns criminaes.

— Certo, na sua doutrina figura o asesinato como unha técnica. E na sua conduta, o sistema, xa ruín de seu, ínase de podremia e de pedantería, envilecese aínda máis...

— Ben. ¿E iso non abonda para ser antifeixista?

— Abonda, sí. Pero vostede, ademais d'un home de corazón e de boncencia, ten enriba de si certas obrigas. Derrotado o feixismo, hai moito que reconstruír. Pero ademais, si os feixistas viñeran tocando clarinetes, repartindo dulces e recitando salmos, ¿vostede sería feixista?

— Home, ¡non!

— Por algo será... ¿Non din eles que son os defensores da cultura d'occidente, e outras frases?

— Mínten.

— D'acordo. D'algún xeito teñen que se disfrazar. O crimen é unha técnica. A mentira, outra. E os primores que poñen en matar, aldraxar e mentir, o máis odioso. Pero, ¿e si non mentisen? ¿Si eles dixeran — suposto que o sepan — o que verdadeiramente queren, vostede sería feixista?

— ¿E sábano eles?

— Uns sábano. Outros viven de non sábelo, pero non viven moito tempo. Outros finxen creer as mentiras. E vostede, qué, ¿sabe ou non cal é o resorte do feixismo?

— Paréceme que sí.

— Logo, si non matasen nin mentisen, ¿vostede sería d'eles?

— Home, ¡non!

— Por algo será. ¿Non me podería dicir por qué?

— Son enemigos da liberdade.

— Estorbaralles para algo. Algo que queren e que non se pode impoñer d'outro xeito. E ben, d'eso que eles queren, ¿qué lle parece?

— Estame metendo en moito lío.

— Non é lío ningún.

— Sáqueme do lío. Dígame o que vostede coida que eles queren, e d'aquela responderei.

— Pois mire. O que eles queren é certamente un lío. Pero n'ese lío hai un nó. Ese nó é un conflito que eles queren resolver estreitando o pacto das forzas estatales coas forzas da gran riqueza privada. Unha das formas d'ese pacto é o monopolismo. ¿Sigue vostede sendo antifeixista?

— ¡Eso non ten dúbida!

— Ben, pero escoite. Contra ese xeito feixista de resolvelo conflito (porque o conflito existe), ¿vostede qué propón?

— En son demócrata. O que o povo decida.

— Moi certo. Pero, ¿vostede non é tamén home do povo? Si todol-os homes do povo agardasen a decisión do povo, o povo non decidiría nada. Pero, ademais, vostede é o que se chama un «responsable»...

— ¡Ah! Por eso non podo falar...

— Non se inquede. Ninguen nos escoita. ¿Vostede qué decide?

— O que sexa máis xusto.

— ¿E, qué lle parece o xusto?

— ¡Home, eso é moi relativo!

— Certo. Falemos relativamente a Hespaña ou, si prefire concretar máis, relativamente a Galiza.

— Os foros...

— Moito sangue, xa, para falar de foros. Outra cousa.

— Eu quero a prosperidade.

— Velahí, eu tamén. ¿D'aquela?...

— ¿Ha de ser vostede sempre o que pergunte? Agora pregunto eu. ¿D'aquela?

— Non é así a costume. Isto era unha interviú. Pero, en fin, falarei. Eu coido que o Estado ten que pactar por enriba de todo cos traballadores e, na nosa terra, ten que capacitar á «gran industria dis-

tribuída» para que teña a forza da industria concentrada, pero sin desfaguer a distribución, faguéndoa cada vez máis estensa e máis xusta.

— ¿Eso é o que chamaba Chesterton «distributismo»?

— O distributismo de Chesterton — que n'él inspirábase en boas intencións — non abonda. Fíxese que eu falo de dar a unha suma de «posibilidades de riqueza» — aínda non riqueza efectiva — que están distribuídas, a forza de organización que lles falta; d'ir, ademais, mellorando a distribución; e, en fin, de que o Goberno galego, si chegamos a ter autonomía, como é de supoñer, pacte con Galiza, e non con catro potentados — ou mil intermediarios, é o mesmo — que queiran esplotala. Falo en grandes liñas. Si vostede quer, precisarei mellor a cousa con exemplos.

— ¿Non oí ninguén?

— Todo iso hai que dicilo, si a vostede lle parece ben, diante da xente...

— ¿E si se enteran no estranxeiro?

— Si o faguemos ben, imitarannos. Ademais, xa hai países...

— Non digo eso... Quero dicir, si se enteran... certa xente...

— ¿Quén? ¿Os feixistas?

— Non... «Os outros»...

— Velahí... «Os outros»... En fin, xa falaremos.

FÉLIX MURIEL

Informes de evadidos

DE TIERRAS DE ORENSE

Orense, si tenemos en cuenta lo reducido de su vecindario, ha sido en proporción la capital gallega que más ha sufrido la tragedia provocada por el fascismo. Más de seis mil personas han sido asesinadas en el transcurso de doce meses. Cesó en el mes de junio la terrible sangría, pero a mediados de agosto ha vuelto a reproducirse con violencias espeluznantes. En todo tiempo, la cárcel de Orense, que ordinariamente no tenía cabida más que para doscientos cincuenta detenidos, ha albergado a mil quinientos. En la cárcel establecida en el Convento de Celanova hubo y hay siempre entre mil setecientos cincuenta y dos mil presos. En el Campo de Trabajo de Osera — verdadero infierno donde se cometen las mayores ferocidades — existen más de cinco mil internados, que trabajan diez y ocho horas, pasan hambre y son asesinados cuando las fuerzas se les agotan.

De estos tres puntos, se hacían las «sacas» para satisfacer los instintos criminales de Falange. Los familiares de los detenidos ya lo sabían. Cuando llevaban la comida para el ser querido y los guardianes con risa feroz les anunciaban: «llevarse la cesta, porque hoy ni tiene ganas de comer», su pariente había sido sacado de la prisión y llevado a la muerte. Al principio los asesinatos se come-

tían en las carreteras, pero como esto levantó protestas generales en la ciudad, los falangistas ensayaron otro medio menos escandaloso. Consistía en sacar de madrugada a los detenidos sin «significación», a los que «no pagan el tiro», y en camionetas los trasladaban hasta el puente de hierro que sobre el Miño existe, a 14 kilómetros de Orense, en Castrelo de Miño. Allí, los ponían sobre el pretil, les destrozaban el cráneo con gruesas porras y a continuación los precipitaban al río. Por aquel sitio pagaron con la vida su lealtad a la República más de dos mil personas.

El calvario era espantoso. Apenas la familia del ejecutado conocía el triste final, provistos de ropas para amortajarle y caja donde recoger su cadáver, salían en tartanas o coches por la ribera para encontrarlo. El sitio era el mismo siempre. Muchas veces, a unos 70 kilómetros de Orense, en el recodo que el Miño hace frente a Vego de Loiro, cerca ya de Táy, se veían flotar en los remansos del río, junto a los cañaverales, detenidos por los peñascos o por los juncos, treinta y cuarenta cuerpos destrozados por las balas, descompuestos. En las orillas, cientos de personas, dando gritos de angustia, iban advirtiéndolo a un viejo barquero cuál era el cadáver del hijo, del hermano, del padre, de la madre, del marido, que asesinaron los fascistas. Junto a la ribera se preparaba ya el ataúd. El barquero sacaba al

muerto entre sollozos y aullidos de indignación de la familia, lo vestían si su estado lo hacía posible y le enterraban por aquellos alrededores. Así han recibido sepultura millares de españoles cuyas vidas segaron las pistolas de la Falange orensana.

EL FASCISMO EN CUDEIRO

Pegado casi a sus arrabales, a 4 kilómetros escasos de Orense, se alzan las pardas casuchas del pueblo de Cudeiro. La bárbara conmoción del movimiento rebelde azotó despiadadamente la patriarcal tranquilidad que allí reinaba. Fué el cura del lugar quien encendió la discordia, auxiliado por el jefe de Falange, Reynaldos. Durante quince días y bajo la vigilancia del cabo de la Guardia civil y fuerzas a sus órdenes obligó a los hombres del pueblo a reparar su casa y a labrar sus tierras. Cuando terminaron hizo venir de la capital una camioneta de falangistas, que para descubrir quién era partidario del Gobierno entraron alzando el puño. Los hombres de Cudeiro contestaron en igual forma, dando vivas a la República, pero al darse cuenta de la encerrona, huyeron a refugiarse en el monte. Comenzaron las persecuciones. Al dueño de un horno, acusado de haber robado el Santo del pueblo, fué encarcelado en unión de su mujer y del hijo mayor, de veintidós años. Este, al poco tiempo, fué obligado a enrolarse en el Tercio. Sus padres desaparecieron de la prisión y sus cadáveres encontrados a los cinco días en los montes de Castro Caldetas. Quedaron en la calle, pues el horno fué precintado, tres niños de corta edad, hijos pequeños de las víctimas, que por el pueblo están muertos de hambre, transidos de frío, durmiendo en las cuadras. Al poco tiempo se supo que todo aquello era una hazaña del cura, para eliminar al tahonero y favorecer a un pariente suyo, que tiene la misma industria en el pueblo.

Los falangistas, de momento no lograron detener en Cudeiro más que a un pobre lisiado, de veinticuatro años de edad, al que dieron un tiro dejándole ciego. Después encontraron al presidente de la Sociedad de Obreros de la U. G. T., Leonardo Quiroga, al que a fuerza de palos dejaron moribundo. Después le llevaron al barranco de la carretera de La Cañiza y allí lo remataron a tiros, arrojándole por último al fondo, donde estuvo el cadáver más de quince días.

Acuciados por el hambre intentaron llegar hasta el pueblo los tres hermanos Iglesias, labradores afectos al socialismo. Los fascistas, que estaban al acecho, dispararon contra ellos, alcanzando a Delfín, el mayor, que a pesar de tener un gravísimo balazo en el vientre, logró huir auxiliado por sus hermanos. No pudo caminar más que 2 kilómetros, y mientras sus hermanos iban a buscar una silla, se quedó escondido en una viña, donde fué descubierto por sus asesinos. Tenía el desventurado gravísimas heridas en el vientre, y los pistoleros, a palos, le obligaron a incorporarse y a caminar hasta el sitio donde había sido herido. Llegó ya sin sangre. Se tiró al suelo y les dijo:

— Matarme, porque no doy un paso más.

— Habrás de darlo — le contestó propinándole el jefe Reynaldos un culatazo en la espalda.

— No caminaré más — dijo rotundo el mozo, en las ansias de la agonía.

Y no obstante los terribles golpes que le asestaron, Delfín no se movió. Allí lo remataron a tiros. En el camino de Sargedigos quedó el cuerpo exangüe, macerado, hasta que manos piadosas lo enterraron en una ladera, porque los otros dos hermanos desaparecieron, sin que nadie sepa qué fué de ellos.

No se contentaron aún las fieras de la Falange. Detuvieron a doce mozas del lugar acusadas de simpatizar con los «rojos». Les cortaron el pelo, les marcaron la frente con el U. H. P., las dieron ricino con serrín y luego de pasearlas por el lugar, las obligaron todos los días a barrer las calles. Quince muchachos que había en el pueblo, entre los diez y seis y veinte años, después de propinarles tremendas palizas, los llevaron a Orense y allí les enrolaron para el Tercio. Antes de salir, los Falangistas se apoderaron de cuanto de valor había en Cudeiro, dinero, ropas y comestibles, gallinas, cerdos y jamones, no sin que protestaran los derechistas del lugar, donde mayor acopio de estos géneros hicieron los pistoleros.

¡LOITO NA NOSA TERRA!

Sigue la lista dos asesinados. Véxanse números anteriores de NOVA GALIZA.

Moaña

Xosé Paz Pena, segredario Sindicato de Pesca.
Cándido Giráldez, mariñeiro.
Xosé Barreiro, ídem.
Dous irmáns Canela, mariñeiros.
Xosé Ríos, mariñeiro.
Xosé Fandiño, ídem, Alcalde.
Cándido Villariño, ídem.

A Coruña

Luis Cheda, da CNT.
Xosé Vázquez «Parsifal», da CNT.
Luis Boedo, do PC.
Xosé Sanjurjo, da CNT.
Torres, conserxe do Sindicato da Construcción.
Un fillo de Torres.
«O Caracol», da Silva, panadeiro.
Francisco Méndez, da Silva, panadeiro.
Francisco Meizoso, da CNT.
Enrique Docampo, panadeiro.
Manoel Martínez, camareiro.
«O Roquiño», do PS.
Francisco Boedo, presidente do Sindicato da Construcción.
«O Abelleiro», panadeiro.
Daniel Alvarez, do Comité de Industria CNT.
Emilio Alvarez, camilleiro do Hospital Militar.
Antonio Fernández, obreiro da fábrica Senra.
Xosé Fernández, ídem.
Cesáreo Méndez.
Xosé Meirás, panadeiro.
Fidel Sánchez, camareiro.